

CẢNH BÁO VỀ SUY THOÁI RẠN SAN HÔ VÀ HỆ LỤY CỦA NÓ Ở VÙNG BIỂN LÝ SƠN (QUẢNG NGÃI)

Võ Sĩ Tuấn
Viện Hải dương học

WARNING ABOUT THE CORAL REEF DEGRADATION AND IT'S IMPACT TO SEAWATERS OF LY SON (QUANG NGAI PROVINCE)

Vo Si Tuan
Institute of Oceanography

Đảo Lý Sơn đã và đang rất nổi tiếng vì là nơi có nhiều công dân được triều đình cử vào đội Hoàng Sa từ nhiều trăm năm trước. Gần đây, nhiều phương tiện truyền thông đại chúng cũng viết nhiều về hiện tượng xói lở bờ biển và đề nghị đầu tư tiếp cho việc xây kè chống xói lở ở huyện đảo này. Tuy nhiên, thủy sinh vật của vùng biển chưa được nghiên cứu nhiều, ngoại trừ một vài công bố về thành phần san hô cứng (Latypov, 1993), rong biển (Đàm Đức Tiến & Vũ Thanh Ca, 2011) và sơ bộ các hệ sinh thái (Vũ Thanh Ca và cs., 2011). Cho đến nay chưa có một công trình khoa học

nào công bố đánh giá chi tiết hiện trạng rạn san hô – một quần cư bao bọc hầu hết vùng nước xung quanh huyện đảo.

Vào tháng 07 năm 2011, Viện Hải dương học đã tiến hành khảo sát rạn san hô ở vùng biển Lý Sơn. Kết quả phân tích sơ bộ số liệu tại 10 điểm rạn (hình 1) cho thấy độ phủ của san hô cứng – thành phần tạo nên rạn san hô xung quanh Lý Sơn hiện ở mức rất thấp với giá trị trung bình tại 10 điểm nghiên cứu chỉ ở mức $1,5 \pm 0,3\%$. Nhiều điểm rạn có độ phủ bằng 0 và nơi cao nhất cũng chỉ đạt độ phủ trung bình 3,8%.

Hình 1. Các điểm khảo sát rạn san hô ở Lý Sơn (LS 1-10) được đánh dấu trên Google earth
Fig. 1. The investigated sites of coral reef in Ly Son (LS 1-10) marked on the Google earth

Với những tư liệu sơ bộ và thông tin thu thập từ cộng đồng trong chuyến khảo sát này, chúng tôi nhận thấy cần phải có cảnh báo cấp bách về tình trạng suy thoái của rạn san hô ở vùng biển này, mà nguyên nhân là do việc khai thác tài nguyên rạn san hô một cách tàn khốc. Điều này có thể dẫn đến những hệ lụy không chỉ về sinh thái mà còn đối với sự tồn tại của người dân trên đảo.

I. NHỮNG TÁC ĐỘNG THÂM KHỐC

1. Đánh cá bằng chất nổ:

Theo ngư dân địa phương, nghề khai thác hải sản bằng chất nổ xuất hiện từ 60-70 năm trước đây với nguồn chất nổ từ hoạt động quân sự trong chiến tranh. Qua thời gian, ngư dân Lý Sơn nổi tiếng về việc sử dụng chất nổ để đánh cá ở nhiều vùng biển ở Việt Nam. Qua tiếp xúc, có thể nhận thấy rằng ngư dân ở đây hầu như không ngại ngừng khi khoe kỹ năng đánh mìn siêu đẳng của mình. Cũng theo ngư dân, hiện tại việc đánh cá bằng chất nổ xung quanh đảo đã giảm đi, mà nguyên nhân không phải nhờ tăng cường thực thi pháp luật của chính quyền và tuân thủ của người dân, mà do không còn nhiều cá ở quanh đảo.

Có vẻ như việc đánh cá bằng chất nổ của ngư dân Lý Sơn đã được chấp nhận trên thực tế. Bằng chứng, là vụ đánh chất nổ được quan sát thấy vào trưa ngày 28/7/2011 ngay trước cảng cá An Vĩnh (hình 2) nơi có các lực lượng chức năng và cộng đồng ngư dân đông đúc.

2. Khai thác cát san hô để trồng hành tỏi:

Lý Sơn nổi tiếng về nghề trồng hành tỏi không chỉ về sản lượng cao mà còn có chất lượng tốt. Cát san hô sạch được sử dụng là lớp đất trên cùng trong 04 loại đất được sử dụng khi chuẩn bị đất trồng (hình 3). Trước đây, cát san hô được khai thác trên các bãi triều ven biển, sau đó là đào trên đảo. Nguồn cát ngày càng cạn kiệt và người dân học kinh nghiệm hút cát của

công trường xây cảng vào năm 2007. Từ đó nguồn cát san hô chủ yếu là từ đáy biển.

Theo thông tin của người khai thác, hiện có 09 cơ sở khai thác cát sử dụng kỹ thuật bơm hút cát trên các vùng rạn san hô và lân cận. Cát sau khi hút lên được vận chuyển về đảo bằng các sà lan tự tạo (hình 4). Với công suất trung bình khoảng 4.000 tấn/năm mỗi cơ sở, tổng sản lượng cát hàng năm được khai thác từ đáy biển lên tới trên 30.000 tấn.

II. HỆ LỤY KHÓ LƯỜNG

1. Suy giảm nghiêm trọng đa dạng sinh học:

Hiện nay, hoàn toàn không có điểm rạn san hô nào ở Lý Sơn còn đáp ứng được tính tương đối nguyên vẹn về hệ sinh thái. Nền đáy rạn chủ yếu trơ trọi đá và san hô chết (hình 5). Vì vậy, tính đa dạng sinh học cao vốn có của rạn san hô không còn tồn tại ở vùng biển này. Hơn nữa, các hoạt động khai thác bất hợp lý như trên vẫn còn tiếp diễn và chưa thấy có dấu hiệu được ngăn chặn.

Sự suy thoái nghiêm trọng của rạn san hô đồng nghĩa với sự mất đi tính đa dạng sinh học cao. Hơn nữa, tính khả thi trong quản lý cũng chưa được nhận thấy qua các nỗ lực của địa phương. Vì vậy, nên chăng rút Lý Sơn ra khỏi danh sách các khu bảo tồn biển đã được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt theo quyết định 51 (2010)?

2. Mất nguồn thực phẩm tại chỗ:

Suy thoái rạn san hô dẫn đến suy giảm nguồn lợi hải sản ở vùng biển xung quanh đảo. Hiện nay, tình trạng khai thác bằng chất nổ vẫn tiếp diễn tiêu diệt nốt những nguồn lợi còn sót lại. Trong tương lai gần, nguồn lợi hải sản xung quanh đảo sẽ ngày càng nghèo nàn và cuộc sống của người ngư dân nghèo – những người không thể đánh cá ở vùng biển xa – càng trở nên nghèo khó hơn. Khảo sát ở chợ cá cho thấy người dân Lý Sơn chủ yếu vẫn sử dụng nguồn hải sản khai thác từ rạn san hô như cá chình, bạch tuộc, cá địa... (hình 6).

Một điều cần lưu ý là, đảo Lý Sơn tương đối biệt lập với đất liền và từng gặp khó khăn về tiếp tế lương thực - thực phẩm trong thời kỳ biến động. Trong những thời điểm như thế, khai thác sinh vật trên rạn san hô ở những nơi khuất sóng bão cung cấp nguồn thực phẩm tại chỗ giúp duy trì cuộc sống của người dân trên đảo. Như vậy, có thể cho rằng tình trạng suy thoái rạn san hô và cạn kiệt nguồn lợi rạn sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến cuộc sống của người dân trên đảo, đặc biệt là đối với dân nghèo.

3. Xói lở bờ biển:

Mọi người đều biết rạn san hô có khả năng triệt tiêu sóng gió và bảo vệ bờ. Đối với một đảo nằm biệt lập ở vùng biển nhiều sóng gió như Lý Sơn, vai trò bảo vệ bờ của

rạn san hô càng quan trọng hơn. Số liệu trên đây cho thấy, rạn san hô hiện tại với độ phủ san hô cứng quá thấp, không còn giữ được vai trò bảo vệ bờ cho đảo Lý Sơn. Vì vậy, tình trạng xói lở ven đảo là không thể tránh khỏi.

Hơn nữa, cát san hô trên rạn và vùng lân cận đang ngày càng bị khai thác nhiều hơn trong khi nguồn cung cấp cát san hô là san hô cứng cũng không còn. Việc này làm mất cân bằng vật liệu ở vùng nước ven đảo, và hậu quả dĩ nhiên là hiện tượng xói lở gia tăng và càng trở nên nghiêm trọng. Thực tế cho thấy, xói lở đang xảy ra ở nhiều vùng ven đảo và một lượng tiền lớn đang phải chi ra hàng năm cho xây kè chống xói lở (hình 7).

Hình 2. Chèo thúng đánh cá bằng chất nổ trước khu dân cư An Vĩnh

Fig. 2. Fishing by dynamite before An Vinh residential area

Hình 3. Chuẩn bị đất để trồng hành tỏi với cát san hô là lớp đất trên cùng

Fig. 3. Preparation of land for growing onion with upper layer of coral sand

Hình 4. Hút cát từ biển

Fig. 4. Sucking sand from the sea

Hình 5. Rạn trơ trọi đá san hô

Fig. 5. Barren reef corals

Hình 6. Chợ cá với nguồn lợi chính từ rạn san hô
Fig. 6. Fish market with the main resource from coral reef

Hình 7. Xói lở và xây kè chống xói lở ở đảo Lý Sơn
Fig. 7. Erosion and build embankments against erosion on the island of Ly Son

III. NHẬN XÉT CHUNG

Tình trạng khai thác tài nguyên rạn san hô một cách hủy diệt và không hợp lý như hiện nay ở Lý Sơn, đã dẫn đến tình trạng suy thoái đa dạng sinh học, suy giảm nguồn lợi hải sản và xói lở bờ biển. Trong tương lai - khi nguồn lợi hải sản không còn, trông hành tòi giảm sút do không còn cát san hô và tình trạng xói lở nghiêm trọng hơn - cuộc sống của người dân trên đảo sẽ gặp rất nhiều khó khăn. Và một câu hỏi được đặt ra là “Điều gì xảy ra khi nước biển dâng?”. Phải chăng là một thảm họa sinh thái?

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Đàm Đức Tiến & Vũ Thanh Ca, 2011. Hiện trạng rong biển kinh tế Lý Sơn. Tuyển tập Hội nghị Khoa học và Công nghệ biển Toàn quốc lần thứ V. Tiểu ban Sinh học và nguồn lợi Biển: 585-590.
- Latypov Y.Y., 2003. Scleractinia of Viet Nam. Nauka. Moscow. 410pp.
- Vũ Thanh Ca, Đàm Đức Tiến & Phạm Văn Hiếu, 2011. Thực trạng hệ sinh thái biển khu vực đảo Lý Sơn và tiềm năng bảo tồn. Tuyển tập Hội nghị Khoa học và Công nghệ biển Toàn quốc lần thứ V. Tiểu ban Sinh học và nguồn lợi Biển: 84-90.